

שאלה: שמעתי בשיעור בענין חנוכה שיש סוד גדול מדוע חנוכה הוא באמצע החורף. התוכל להסביר לי בקצרה?

תשובה: כל ענינו של המנורה במקדש היה להאיר לעולם (תנחומא, בהעלותך, ב). כלומר שבעה הקנים הם מול שבע חכמות העולם (רבנו בחיי) והקנה האמצעי, שנקרא "נר המערבי" (כי הפתילה שלו היתה מכוונת מול כיוון מערב), מסמל חכמת התורה, שהיא נצחית ואינה נכבית (שבת כב, ב). שאר הפתילות נכבו, ולא פתילה של הנר המערבי (יומא לט, א). התורה נקראת "אור" כמו שכתוב "נר לרגלי דברך, ואור לנתיבותי" (תהלים קיט, קה) וכן על המקרא "ליהודים היתה אורה ושמחה" (אסתר ח, טז) פרשו חז"ל "אורה זו תורה" (מגילה טז, ב).

החושך הוא סמל לבורות וחוסר-ידיעה. "והכסיל בחושך הולך" (קהלת ב, יד) "והרשעים בחושך ידמו" (שמואל-א ב, ט) "העם ההולכים בחושך, ראו אור גדול" (ישעיה ט, א). עוד נמשל של חושך ואור הוא שהאדם הוא פעיל ויוצר בשעות האור. אבל הוא מסתגר בביתו בלילות, הוא אז מחוסר פעילות עֲנֵפָה בשעות החושך.

חג חנוכה מסמל לנו חידוש ידיעה בתורה, חיזוק הברית שיש לנו בלימודה. כמו שבימים ההם בזמן הזה השתחררנו מעול של המציק וחזרנו ללימוד התורה, כן סגולת הימים האלו.

כל דבר שיש בעולם הרוחני, יש מולו דוגמה ממנו בעולם הגשמי [ונבאר בסוף המאמר]. השנה הכללית מחולקת לארבע תקופות. יש ימים ששעות האור מרובות משעות החושך. ויש ימים בשנה ששעות החושך מרובות משעות האור. ויש ימים בשנה שיש שוויון בין אורך שעות האור לשעות החושך. מושג זה נמצא בעולם החומרי, ונמצא גם בעולם הרעיוני.

הבה ונעשה סדר. התאריך שצריכים לזכור בכל אחת מארבע התקופות היא תמיד 21 לחודש הלועזי. ב-21 לחודש ספטמבר אורך היום והלילה שווים. וכן הוא ב-21 לחודש מרס, אורך היום והלילה שווים.

אבל אחרי 21 בספטמבר הולך הלילה ומתארך עד שמגיע ל-21 בדצמבר, אז הלילה הארוכה ביותר שבשנה, והיום הקצר ביותר. ואז חל מיפנה, מתחיל היום להתארך, כל יום במקצת. עד שנגיע ל-21 במרס ושוב יהיו יום ולילה שווים באורכם. אחר כך יתרבה אורך היום כל יום ויום במקצת עד שנגיע ל-21 ביוני אז יהיה היום הארוך ביותר בשנה, והלילה הקצר ביותר. ובא מיפנה, והיום

יתחיל להתקצר והלילה להתארך עד שנגיע ל-21 בספטמבר ויהיו שניהם שווים באורכם. וכאשר נגיע ל-21 בדצמבר תהיה הלילה הארוכה ביותר והיום הקצר ביותר.

נחזור לענין חנוכה. לפי מהר"ל (בספרו "נר מצוה", עמ' כג) בזמן בריאת העולם, כ"ה אלול היה מקביל ל-21 בספטמבר. נכון שלא היה אז לוח-שנה, אבל כוונתי לתופעה טבעית של אורך היום והלילה, לפי מצב קוסמולוגי של נטיית כדור הארץ מול קרני אור השמש. [ומדוע קבענו תאריך כ"ה אלול? אלא אדם הראשון נברא ביום השישי למעשה בראשית. ואומרים בתפילת ראש השנה, "זה היום תחילת מעשיך" יום שנברא אדם הראשון היה א' תשרי. ואם הוא יום השישי לבריאה, אז יום ראשון של ששת ימי הבריאה היה במה שעתיד להיות כ"ה אלול. אז הוכרז "יהי אור" ויהי אור].

שלושה חדשים אחר כך הוא כ"ה כסלו, ואז חל נס חנוכה, שהלילה היתה הארוכה ביותר, אבל התחיל האור להתנוצץ וְלְגָבוֹר על החושך. לאט לאט הולך האור ומנצח את החושך, יותר ויותר בכל יום שעובר. הוא אור החומרי, ולענינו מסמל גם את האור הרוחני, של חכמת התורה. התגברנו על ההתבוללות שעשתה שְׁמוֹת בעֲמֵנו. חנוכה מתחיל שחושך הלילה ארוך ביותר, ואור היום קצר ביותר. הוא סמל למצבנו הרוחני. ואם תרצה הרחבת הרעיון, ראה בספר "נר מצוה" למהר"ל (עמ' כד). "חושך" הוא סמל להעדר-הטוב, ו"אור" הוא סמל לחיובי, לְבוֹנֵה, לדבר טוב. להביע צער אומרים "חשכו עיניו". ולהביע שמחה אומרים "אורו עיניו".

אמנם נכון שבכל שנה ושנה אין חנוכה חל דוקא ב-21 בדצמבר, אבל מדובר על המצב האידיאלי, הַטְרוֹמִי שהיה בעת בריאת העולם. פעולה זאת ועיתוי זה משפיעים לכל ששת אלפים שנה. [ויש שנים שבאמת חנוכה חל סמוך ל-21 בדצמבר].

עוד דבר. חנוכה בא לנו בעיצומו של החורף, כאשר הַפְּרִיקָה בשדות כמו נרדמת. כאשר שלטון הגוים מפוצץ בעולם-האנושי בְּרַעַם כביר ומהומה רבה, אבל כוסית קטנטנה של השמן שאנו מדליקים במנורה, דוחה כל החושך. גם בעלטה ואפילה, המדליק גפרור אחד זה ניכר היטב. אורות ישראל, למרות כל הרוחות הסוערות לכבותם, ימשיכו להאיר לנו, ובמשך הזמן גם יאירו לעולם כולו. עוד נהיה "אור לגוים" (ישעיה מט, ו).